

آموزش خلاق کودک محور

آموزش تعاون در مدارس

نویسنده: ویلیام کالاهان
طاهره اکبری

جست و جو و آماده سازی:

مؤسسه پژوهشی تاریخ ادبیات کودکان

مؤسسه پژوهشی تاریخ ادبیات کودکان

نظر به اهمیت جایگاه مدارس و نقش معلمان در پرورش نونهالان امروز و اندیشمندان، خبرگان، متخصصان و مدیران فردای این مرزوبوم و نیز اهمیت تفکر تعاون و همکاری برای همیاری یکدیگر در ساختن فرداهای در پیش رو مقوله «آموزش تعاون در مدارس» را برگزیده تا به یاری یگانه عالم هستی باهم‌اندیشی معلمان و مدرسان بزرگوار کشورمان «فرهنگ‌سازی در بخش تعاون» را که لازمه حفظ و بقای جامعه و مشارکت حقیقی آحاد مردم در سرنوشت خود است، در جهت توانمندسازی و تقویت فردای نهضت تعاون در کشورمان استمرار بخشیم.

مطالب حاضر نوشته دکتر کالاهان از دانشکده آموزش دانشگاه ایووا شمالی انگلستان، در یازده فصل به شرح زیر می‌باشد که به تدریج در ماهنامه تعاون به چاپ خواهد رسید:

- بازنگری آموزش تعاون
- نقش معلمان
- اتکا متقابل مثبت، پاسخگویی و مسؤولیت‌پذیری افراد
- آموزش مهارت‌های تعاون به دانش‌آموزان
- نظارت، دخالت و مشارکت
- پردازش گروهی
- ارزیابی و آزمون
- مدارس تعاون
- نتیجه و بازتاب
- برنامه آموزش تعاون

امید است تلاش ما، هرچند اندک، مثرثمر و مورد قبول افتد.

فصل اول: بازنگری آموزشی و یادگیری تعاون

همراهی با گروه برای تعاون:

برای آموزش تعاون به ایجاد انگیزه همکاری و تمایل به یادگیری، نیاز به ارائه چشم‌اندازی سازنده داریم. آموزش شامل دو موضوع اساسی، یعنی آموزش زندگی واقعی محیط پیرامون انسان و تعامل اجتماعی بسیار پیچیده است. طرفداران تفکر تعاون هر یک به دلایلی به شیوه‌های مختلف آموزش تعاون، گرایش دارند.

اما «تئوری پردازان اطلاعات» بر نقش ارزنده بحث گروهی که به افراد گروه کمک می‌نماید تا دانش خود را مرور کنند، درباره آن حرف بزنند و بدین ترتیب محفوظات خود را بسط دهند، تأکید دارد. وقتی اعضای گروه در بحث‌های گروهی مشارکت و سؤال‌های خود را طرح می‌کنند، توضیح می‌دهند، در حقیقت دانش خود را سازماندهی و بین آن‌ها ارتباط برقرار می‌کنند، سپس تمامی مراحل یادگیری، ثبت و ضبط را پردازش می‌کنند

که این امر موجب تقویت، پردازش و طبقه‌بندی اطلاعات و در نهایت ذهن می‌شود.

طرفداران نظریه پیازه ۱ معتقدند که تعامل در گروه می‌تواند سبب تعارض شناختی و عدم تعادل گردد که در این صورت فرد را به شک و پرسش در مورد دانش خود، همچنین به سمت ایده‌های جدید سوق می‌دهد.

ساختارگرایان طرفدار تئوری

ویگوتسکی ۲ بر این باورند که تعامل اجتماعی برای آموزش بسیار حائز اهمیت می‌باشد. چرا که کارکرد ذهن نظیر استدلال، ادراک و ذهن نقادانه است که فرد را در مسیر تعامل اجتماعی قرار می‌دهد و سپس افراد این مهارت را درونی می‌کنند؛ اما درباره کودکان، باید گفت که آن‌ها قبل از آنکه بتوانند به تنهایی از عهده انجام وظایف ذهنی برآیند، نیاز به حمایت اجتماعی دارند. از اینرو آموزش و یادگیری تعاون نه تنها حمایت اجتماعی، بلکه سکوی پرتاب موردنیاز دانش‌آموزان برای یادگیری را مهیا می‌نماید. (ولفولک (۲۰۰۱)

به نظر اسلاوین ۳ تئوری «ویگوتسکی» تئوری یادگیری ساختارگرایان، می‌باشد و چنین اظهار می‌دارد که:

عقاید جدید ساختارگراها متأثر از تئوری «ویگوتسکی» است که می‌توان از آن‌ها برای یادگیری تعاون، آموزش براساس جستجو و تحقیق با هدف استحکام روش‌های آموزش در کلاس‌های درس نیز بهره‌مند شد. به همین دلیل چهار اصل مهم برگرفته از عقاید «ویگوتسکی» در این امر نقش مهمی ایفا می‌نمایند که دو اصل آن برای یادگیری تعاون حائز اهمیت است. نخست، تأکید آن بر ماهیت اجتماعی یادگیری است. سپس کمک به کودکان برای یادگیری که وی برای این موارد، آموزش از طریق تعادل مشترک با بزرگسالان و یا همیاری همراهان و همکلاسی‌های توانمند را پیشنهاد می‌کند.

در الگوهای آموزش تعاون کودکان در شرایط «فرایند فکر کردن» با همراهی اعضای گروه قرار می‌گیرند، در این روش آموزش و یادگیری، نه تنها نتایج به دست آمده را در اختیار تمام دانش‌آموزان قرار می‌گیرد. بلکه سایر دانش‌آموزان را وادار می‌نماید تا مراحل و روند «چگونه فکر کردن» را با دیگران سهیم شوند و «ویگوتسکی» اظهار می‌دارد افرادی که می‌توانند مسائل را به خوبی حل کنند، ناخودآگاه در چنین شرایطی تجربه خود را بازگو می‌کنند. به هنگام کار گروهی، دانش‌آموزان تجربه و شیوه خود را با دیگران در میان می‌گذارند و بدین ترتیب سایر اعضای گروه شیوه حل مسئله را فرا می‌گیرند.

دومین مفهوم مهم در این دیدگاه، فهم بهتر مفاهیمی است که در محدوده یادگیری و نزدیک میدان یادگیری کودکان قرار دارد. وقتی دانش‌آموزان را برای انجام تکالیفشان با دانش‌آموزی که در مقطع یادگیری همگن اوست قرار می‌دهید، بی‌شک در مراحل یادگیری وی را یاری می‌نماید.

تعریف

تعاون یعنی کار با یکدیگر برای رسیدن به هدف مشترک. در شرایط و موقعیت همکاری و تعاون، افراد به دنبال، فایده نه تنها برای خود بلکه برای سایر اعضای گروه هستند. آموزش و یادگیری تعاون در گروه‌های کوچک کاملاً کاربرد آموزشی دارد، در این شیوه دانش‌آموزان یاد می‌گیرند که باهم کار کنند تا سطح یادگیری خود و دیگران را ارتقا دهند. (جانسون) و جانسون هولویک (۱۹۹۸)

اصطلاح آموزش و یادگیری کار گروهی و تعاون اغلب به یک مفهوم به کار برده می‌شود. حال آنکه در کار گروهی چند دانش‌آموز باهم کار می‌کنند. بدون اینکه باهم همکاری و تعاون داشته باشند. آموزش و یادگیری تعاون عبارت است از برنامه‌ریزی که در آن دانش‌آموزان در گروه‌هایی با توانمندی‌های مختلف باهم همکاری می‌کنند و براساس موفقیت گروهی پاداش دریافت می‌کنند (روانشناسی آموزش، ولفالک ۲۰۰۱)

الگوهای آموزش و یادگیری تعاون

محققین، سه تئوری برای آموزش و یادگیری تعاون ارائه نموده‌اند. اولین تئوری را جانسون و جانسون به سال ۱۹۹۹ مطرح کرد که شامل ۵ معیار برای تعریف دقیق و کامل از آموزش تعاون در گروه است:

الف- الگوی آموزش و یادگیری تعاون به روش جانسون و جانسون

اتکا متقابل و مثبت (به) عبارتی درک اعضا که بدین ترتیب افراد یاد می‌گیرند برای رسیدن به هدف مشترک باهم کار کنند، آن‌ها برای تقویت و حمایت، توضیح دادن و هدایت نیاز به یکدیگر دارند.

پذیرش مسئولیت و پاسخگویی به افراد

عملکرد تک‌تک اعضای گروه می‌تواند برخلاف اصول باشد، حال آنکه در تعاون تک‌تک اعضا در قبال مشارکت خود برای رسیدن به هدف مشترک مسئول و پاسخگو (هستند) کمک به اثر متقابل (وقتی دانش‌آموزان روبروی هم می‌نشینند، نه در یک ردیف، بدین ترتیب روی یکدیگر اثر مثبت گذاشته و بیشتر باهم احساس نزدیکی و صمیمیت می‌کنند) بررسی و تحقیق گروهی (گروه) سعی و تلاش خودشان را در همیاری نشان می‌دهند و برای بهتر شدن و مؤثر بودن تصمیم‌گیری می‌کنند.

ارتقا مهارت‌های بین فردی در گروه‌های کوچک (این مهارت‌ها برای کار گروهی ضروری است)، بهتر است تک‌تک اعضای گروه قبل از انجام کار گروهی مهارت‌هایی نظیر بازخورد سازنده، رسیدن به یک نظر واحد (اتفاق رأی) درگیر شدن با مسئله را بیاموزند و با هم تمرین کنند.

ب- الگوی آموزش و یادگیری تعاون به روش اسلاوین

آموزش و یادگیری تعاون به روش اسلاوین شامل دو مبحث است. شیوه اول شامل روش مطالعه گروهی است که در این روش دانش‌آموزان ابتدا برای یادگیری، فهم و تبادل اطلاعات درسی به همدیگر کمک می‌کنند. «کوهن» این روش را «سازماندهی» مسائل می‌نامد. شیوه بعدی «طرح یادگیری از پایه» یا آموزش عملی است. در این روش دانش‌آموزان به صورت گروهی برای ارائه گزارش، انعکاس نتیجه آزمایش، روزنامه دیواری یا سایر فعالیتها با یکدیگر کار می‌کنند (اسلاوین سال ۲۰۰۰)

در عین حال، صرف اینکه از دانش‌آموزان بخواهیم باهم کار کنند، به نتیجه مطلوب نخواهیم رسید، باید انگیزه‌ای قوی برای تشویق و تحریک یکدیگر با هدف موفقیت، وجود داشته «باشد». به علاوه تحقیقات نشان داده وقتی دانش‌آموزان برای انجام بهتر تکالیف در مقایسه با قبل پاداش دریافت می‌کنند، انگیزه آن‌ها بیش از زمانی است که برای کار بهتر در مقایسه با دیگران انجام می‌دهند. چرا که پاداش در قبال پیشرفت، نه مشکل‌ساز و نه سهل است (اسلاوین ۱۹۹۵)

در همین راستا اسلاوین دو اصل قبلی را بسط داده و آن را به مرحله استاندارد شدن رسانده است:

اتکا متقابل مثبت (به خصوص پاداش گروهی) دانش‌آموزان زمانی آن را دریافت می‌کنند که به هدف آموزشی رسیده باشند و این مستلزم آن است که سایر دانش‌آموزان نیز به آن هدف برسند.

پذیرش مسئولیت و پاسخگویی افراد، زمانی معنا می‌یابد که عملکرد تک‌تک دانش‌آموزان گروه ارزیابی شود و نتایج حاصله متوجه تمام اعضای گروه و تک‌تک آن‌ها بشود.

سه راهکار برای تشویق و تهییج پذیرش مسئولیت و پاسخگویی افراد وجود دارد:

۱. دانش‌آموزان را وادار کنید تا آموخته‌های خودشان را به سایر اعضای گروه آموزش دهند تا بدین ترتیب به‌طور همزمان درس را نیز پس بدهند.
۲. از آن‌ها امتحان شفاهی گرفته شود.
۳. امتحان کتبی (تستی) نیز گرفته شود.

زمانی گروه گواهی یا هر پاداش دیگری را دریافت کنند که تکالیفشان را در حد بالای استاندارد انجام داده باشند. در این صورت گروه برای رسیدن به پاداش استثنایی رقابت نمی‌کند. همه (هیچ‌کس) از اعضای گروه در ظرف مدت زمان تعیین شده به آن ملاک موردنظر می‌رسند. به دانش‌آموزان یاد بدهید که پاسخگویی براساس فعالیت تمامی اعضای گروه یعنی کمک به یکدیگر با هدف یادگیری و حصول اطمینان از آمادگی تمام افراد گروه برای امتحان یا هر تکلیف دیگری که بدون کمک و هماهنگی اعضای گروه باشند. (اسلاوین، ۱۹۹۵).

اسلاوین از این روش آموزش و یادگیری تعاون به صورت‌های مختلف بهره گرفت.

آموزش و یادگیری تعاون می‌تواند یکی از ابزارهای پر از تنوع، نه مشکل‌آفرین، باشد. این در حالی است که این روزها مدارس و روش‌های آموزشی با توجه به توانمندی‌های تک‌تک اعضای گروه متمرکز هستند و یا به سمت تشکیل گروه‌های ناهمگن می‌پردازند. در عین حال آموزش و یادگیری تعاون برای ایجاد ارتباط بین دانش‌آموزان با پیشینه، قومیت‌های متفاوت و بین دانش‌آموزان استثنائی با همکلاسی‌هایشان فواید بی‌شماری دارد، یکی دیگر از جایگاه‌های پراهمیت استفاده از روش آموزش تعاون، در کلاس‌های استثنائی است (اسلاوین ۱۹۹۵)

ج- الگوی آموزش و یادگیری تعاون به روش کوهن

الگوی «کوهن»، به الگوی آموزش و یادگیری تعاون معروف است، در این الگو کوهن بیشتر بر چارچوب‌های اجتماعی تأکید دارد تا ساختارهای روانشناختی. برای به کار گرفتن معیارهای «کوهن» باید ۴ ویژگی را رعایت کرد:

تکالیف ذهنی و تحقیقی در نظر گرفته شود که در خاتمه بحث آزاد ایجاد شود و بیشتر بر مهارت تفکر گام‌به‌گام (منطقی) تأکید نماید.

کارهای گروهی را پیشنهاد کنید که برای رسیدن به نتیجه، نیاز به همکاری تمامی اعضای گروه باشد. برای همین منظور تکالیف مختلفی را که به یک مبحث ختم می‌گردد در نظر بگیرید. به تمامی اعضای گروه نقشی داده شود.

کوهن معتقد است انتخاب تکالیف دانش‌آموزان بستگی به هدف‌های آموزشی و مباحث مدنظر معلمان برای آموزش دارد. اگر معلمان خواستار آموزش و فراهم کردن شرایط برای تجربه دموکراسی در کلاس‌های مطالعات اجتماعی هستند، باید دانش‌آموزان را تشویق به انجام کارهایی بنمایند که پس از تفکر و تأمل در نهایت به نتیجه و اتفاق رأی جمعی برسند. برعکس اگر معلمی قصد دارد دانش‌آموزانش را از طریق ارتباط با محیط پیرامون آشنا نماید، بهتر است برای انجام چنین تکلیفی شرایطی را برای دانش‌آموزان فراهم کند تا این ارتباطات را در اشکال مختلف بررسی نمایند. اگر مبحث آموزشی کاملاً اجتماعی است، بهتر است دانش‌آموزان را برای انجام تکلیفی جذب و عملی هدایت نمایند. (کوهن، ۱۹۹۴)

هرگاه معلمان از الگوی آموزش تعاون برای آموزش استفاده می‌نمایند بهتر است تکالیفی را مدنظر داشته باشند که نیاز به مهارت‌های مختلف دارد و برای حل آن به پاسخ‌های متعدد برسند. موضوع کاملاً جذاب باشد و دانش‌آموزان در انجام آن پاداش بگیرند، شرایط برای مشارکت تمام اعضای گروه و دانش‌آموزان فراهم باشد، در این روش می‌توانید از وسایل سمعی بصری نظیر تصاویر و وسایل صوتی استفاده نمایید، حتماً دانش‌آموزان برای انجام تکالیف فرصت فعالیت‌های مختلف نظیر مطالعه، نوشتن و بالاخره دست و پنجه نرم کردن با مسأله را داشته باشند (کوهن، ۱۹۹۴)

موضوع کار گروهی را می‌توان در حوزه فعالیت‌های عملی آن‌ها انتخاب کرد. به طوری که دانش‌آموزان را برای

تبادل و به کار بستن فراگرفته‌های شفاهی در میدان عمل یاری رساند، همچنین در حین آموزش توجه آن‌ها را به مسائل اساسی و بنیادی جلب نمایید. در حقیقت در حال حاضر شیوه‌های آموزش در مدارس به نوعی انتزاعی و غیرعملی است. حال آنکه اصل در آموزش علم زندگی است. برای رسیدن به هدف خود می‌توانید برای نمونه به هنگام بازکردن یک جاروبرقی، جدا کردن قطعات آن و دوبار سر هم کردن آن توجه دانش‌آموزان را به مفاهیم جدا بودن و تک‌تک بودن و یکی بودن، کل بودن یک مجموعه معطوف نمایید. اگر صرفاً بر مفاهیم ادراکی و ذهنی تأکید دارید، بدون شک صرفاً با تشکیل گروه نمی‌توانید دانش‌آموزان به فهم و درک مفاهیم اساسی شیوه تعاون رهنمون سازید.

کوهن به تقسیم وظایف و انجام تکالیف چند وجهی در کار عملیاتی کلاس، تأکید می‌کند. تمامی تکالیف ارائه شده همه به نوعی به دیدگاهی برجسته منتهی می‌شود؛ اما برای رسیدن به آن و انجام تکالیف هر گروه ابزار مختلف را بکار می‌گیرد و بالطبع شیوه ارائه نیز متفاوت است. برای نمونه هفت عنوان اجتماعی برای تحقیق در زمینه جنگ‌های صلیبی به دانش‌آموزان یک کلاس پیشنهاد شد که هدف اصلی، آموزش و یادگیری تاریخ باستان بود. به همین منظور هر گروه به کاری تحقیقی گمارده شدند، گروهی از دانش‌آموزان نقشه ساختمان قلعه‌ها و تصاویر خرابه‌ها را بررسی کردند، عده‌ای موسیقی‌های مربوط به جنگ‌های صلیبی را گوش دادند، گروهی دیگر متن سخنرانی پاپ و تصاویر انسان‌نماها که در جنگ‌های صلیبی شرکت کرده بودند را در کتاب‌های راهنما تجزیه و تحلیل و چندین روز وقت صرف این پروژه کردند. هرکسی هم به‌طور جداگانه پاسخ خودش را برای سؤال‌هایی که قرار بود در جلسه بحث گروهی مطرح شود، آماده کرد. در صورت نیاز، هر گروه خلاقیت ذهنی خودش را به کار گرفته بود. وقتی دانش‌آموزان مطالب خودش را ارائه می‌کردند، معلم نیز برای هدایت بحث‌های کلی، منابع مختلف مورد انتقاد مورخان را ارائه می‌نمود. (کوهن، ۱۹۹۴)

معلمان برای اطمینان از انجام وظیفه و ایفای نقش تک‌تک اعضای گروه می‌توانند از سه روش استفاده کنند. الف) برای نظارت بر اجرا و انجام تکالیف، فرد مشخصی را مسئول نمایند و همگان از نقش و مسؤلیت آن دانش‌آموز به عنوان تسهیل‌گر و یا فرد مسؤول برای ارائه گزارش، مطلع باشند. ب) نقش و مسؤولیت هر فرد نیز به‌طور جداگانه مشخص باشد ج) و هر فردی از نقش و مسؤولیتی که به عهده گرفته، کاملاً آگاه باشد. (کوهن، ۱۹۹۴)

کوهن روش آموزش و یادگیری به شیوه تعاون و همکاری را به عنوان یکی از راه‌های ترغیب به همسازی اجتماعی و فراهم کردن فرصت‌های برابر در بین دانش‌آموزان به خصوص در کلاس‌های مشکل از قومیت‌ها و نژادهای مختلف مدارس، توصیه می‌کند.

با توجه به نظریه کوهن، اسلاوین می‌گوید: یکی از تأثیرات مثبت تجربه آموزش و یادگیری به شیوه تعاون، ادامه یافتن ارتباطات بین افراد گروه حتی به ساعت‌های خارج از مدرسه است. فراگیری به شیوه تعاون می‌تواند موجب موفقیت، در نتیجه همسازی‌های اجتماعی که از راه‌های تشویق کودکان کم سن و سال به مشارکت است، راهگشا باشد (اسلاوین) (۲۰۰۰-۱۹۹۵)

تفاوت‌ها، رقابت و تلاش‌های فردی در شیوه آموزشی تعاون

شاید آموزش و یادگیری تعاون را بتوان با فرا گرفتن چگونگی رقابت (در رقابت دانش‌آموزان برای رسیدن به موفقیت و کسب امتیاز در مقابل همدیگر قرار می‌گیرند و تنها تعدادی از آن‌ها موفق هستند) و فراگرفتن استقلال فردی (دانش‌آموزان را بدون اتکا به دیگران برنامه آموزشی را بدون هیچ‌گونه ارتباط و همراهی با سایرین فرا می‌گیرند) مقایسه کرد.

در شرایط رقابتی افراد به نتیجه و موفقیتی که به نفع خودشان و به ضرر دیگران است، فکر می‌کنند. در آموزش و یادگیری رقابتی بخش اعظم انرژی و تلاش دانش‌آموزان بر سریع‌تر و دقیق‌تر انجام دادن تکلیف در مقایسه با سایر همکلاسی‌ها متمرکز می‌باشد. در این شیوه آموزش، دانش‌آموزان موفقیت خود را هم‌معنا با شکست دیگران می‌یابند. (جانسون و جانسون، ۱۹۹۹)

در یادگیری فردی و موفقیت انفرادی دانش‌آموزان یاد می‌گیرند که هر فردی با تلاش خودش، مستقل و منفک از تلاش سایرین، به پاداش تعیین شده می‌رسد. حال آنکه در فراگیری به شیوه تعاون و همکاری دو نوع اتکا مثبت متقابل به سایرین و تعاون را در پیش‌رو دارد. وقتی اتکا متقابل مفهوم نداشته باشد. بالطبع سعی و تلاش‌های انفرادی مطرح می‌شود (آموزش) و یادگیری فردی و گروهی، جانسون و جانسون، ۱۹۹۹)

چرا از شیوه آموزش تعاون برای تدریس و یادگیری دانش‌آموزان استفاده می‌کنیم؟

نتایج تحقیقات جانسون و جانسون و هولوبک حاکی از آنست که:

در این شیوه، دانش‌آموزان برای انجام و اتمام کار با درصد موفقیت بالاتر و نیز خلاقیت که نتیجه بهتری را نیز برای آنان به ارمغان دارد، موفق‌تر هستند. بدین ترتیب محفوظات ذهنی آنان برای مدت بیشتری در حافظه باقی می‌ماند. انگیزه حقیقی، انجام وظیفه در سر موقع، تعقل بیشتر و تفکر منطقی نیز از جمله ره‌آورد‌های این روش آموزشی است. این شیوه همچنین نتایج ذیل را به همراه دارد:

- **ارتباطات مثبت بین دانش‌آموزان:** که شامل روح صمیمت و دوستی، ایجاد و حفظ ارتباطات متقابل، حمایت اجتماعی، احترام و قبول تغییرات و اتحاد می‌باشد.
- **سلامت روانی:** تعادل روانی، خود توانمندسازی، توسعه ارتباطات اجتماعی، رقابت سازنده اجتماعی، اتکا به نفس، خودباوری و توان مقابله با مشکلات و تعقل در شرایط پرتنش. (جانسون و جانسون و هولوبک، ۱۹۹۸)

انواع آموزش و یادگیری از طریق همکاری با تعاون گروه

براساس تئوری جانسون و جانسون شیوه‌های شناخته شده و مشخصی برای آموزش در گروه وجود دارد که

می‌توان آن‌ها را در ساختارهای انتزاعی و ذهنی مباحث آموزشی کنونی، مدنظر داشت. به عبارتی این روش‌ها را می‌توان پایه و اساس شیوه آموزش تعاون قلمداد نمود.

آموزش و یادگیری غیررسمی تعاون در گروه: گروه‌های کاری که ظرف چند دقیقه در یک کلاس تشکیل می‌شوند. در این روش تنها یک گروه‌بندی صورت می‌گیرد تا کارهای نظیر سخنرانی، کنفرانس و کارهای نمایشی را انجام دهیم. در اینجا هدف جلب توجه دانش‌آموزان به مطالب و موضوعات آموزشی است و صرفاً شرایطی را برای تأثیرگذاری و تفهیم و تثبیت مبحث آموزشی برای دانش‌آموزان فراهم می‌نماییم. بدین ترتیب معلمان فرصتی برای دسته‌بندی و برنامه‌ریزی جلسات و بخش‌های مختلف درس خواهند داشت.

تشکیل گروه‌های مستمر همکاری و تعاون: در این شیوه گروه‌بندی، گروه‌ها برای یک سال تحصیلی دسته‌بندی می‌شوند، گروه‌های تحقیقی با اعضای ثابت که از همان ابتدا هدف اولیه آن کمک به یکدیگر، تشویق و همراهی اعضای گروه برای پیشرفت در آن مقطع تحصیلی می‌باشد. تشکیل این گروه‌های اولیه می‌تواند شرایط را برای ادامه ارتباط دانش‌آموزان به مدت طولانی‌تر فراهم نماید. (جانسون و جانسون و هلوبک، ۱۹۹۸)

چه عواملی آموزش و یادگیری تعاون را کاربردی‌تر می‌نماید؟

مهم‌ترین بحث در آموزش به شیوه تعاون اتکا متقابل مثبت، تشویق به تعامل چهره به چهره، پذیرش مسئولیت فردی و گروهی، کسب مهارت‌های بین فردی در گروه‌های کوچک برای تشکیل گروه بزرگ‌تر در آینده است.

وقتی این عوامل اساسی و پایه را در برنامه‌های آموزش منظور نمایید به‌طور خودکار، تلاش به شیوه تعاون را فرهنگ‌سازی و تضمین کرده‌اید و چگونگی تعاون و همکاری را ملکه ذهن دانش‌آموزان نموده‌اید:

۱- اتکا متقابل: بهتر است تکالیف و برنامه‌های دانش‌آموزان و هدف گروه را مشخص نمایید. در این صورت دانش‌آموزان شما «باهم» لذت بردن و با هم بودن را باور می‌کنند. در صورتی اعضا گروه معنی یکی بودن و اتصال حلقه‌های موفقیت یک نفر به دیگران را می‌فهمند که شما معلم عزیز اتکا متقابل مثبت را با موفقیت نهادینه نمایید. وقتی دانش‌آموزان به مفهوم شکست یکی از اعضا یعنی شکست سایر اعضا گروه پی می‌برند که تلاش هر یک از اعضای گروه نه تنها به نفع خود بلکه به نفع تمام اعضای گروه باشد.

۲- پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری فردی و گروهی: بهتر است اعضای گروه برای رسیدن به اهداف در پیش رو، خود را مسؤول بدانند و هر فرد به سهم خود مسئولیتی به عهده بگیرد و برای رسیدن به این مهم نقش داشته باشد. معلم عزیز بهتر است برای تحقق این امر، هدفی را برای گروه تعیین نمایید که قابل ارزیابی باشد. چرا که در این صورت:

- الف) پیشرفت و موفقیت برای دانش‌آموزان معنی‌دار و مؤثر خواهد بود.
- ب) تک‌تک اعضای گروه تلاش خواهند کرد.

زمانی مسؤولیت‌پذیری و پاسخگویی تک‌تک اعضای گروه به حقیقت می‌پیوندد که عملکرد هر دانش‌آموزی به طور انفرادی ارزیابی و نتیجه آن به گروه برگردد در نتیجه اعضای گروه خود را برای کمک، حمایت و تشویق یکدیگر مسؤول خواهند «دانست» (جانسون) و جانسون و هالوبک، ۱۹۹۸)

۳- تشویق به تعامل و همکاری چهره به چهره: این روش نیاز به کار با یکدیگر و تشویق همدیگر به موفقیت و سهیم شدن در آن با کمک، حمایت، تشویق و تحسین یکدیگر با تلاش بیشتر برای یاد گرفتن به تحقق می‌پیوندد. چرا که یاد گرفتن گروهی به شکل تعاون هم حمایت تحصیلی و هم حمایت فردی را به همراه دارد. فعالیت‌های شناختی مهم و تعامل بین فردی پویا، زمانی فعلیت می‌یابد که دانش‌آموزان انگیزه و آموزش لازم برای تشویق یکدیگر را فرا گرفته باشند. برای رسیدن به این مهم لازم گاه به‌طور شفاهی حل مسأله نمایید، درباره ماهیت موضوع آموزشی باهم بحث کنید، یکی از اعضای گروه محفوظات و دانش خود را در اختیار سایر همکلاسی‌ها قرار دهد، بین آموخته‌های قلبی و فعلی ارتباط برقرار نمایید. این شیوه آموزش را می‌توانید از طریق فراگرفتن چهره به چهره که اعضای گروه با همدیگر مسؤول انجام کاری برای رسیدن به اهداف مشترک می‌باشند، آموزش دهید. (جانسون و هالوبک، ۱۹۹۸)

۴- آموزش تعامل بین فردی و مهارت‌های لازم در گروه‌های کوچک: وقتی دانش‌آموزان قرار است به‌طور گروهی کار کنند در نتیجه نیاز به آموزش مهارت‌های بین فردی و گروهی، علاوه بر مبحث اصلی آموزش را دارند. اعضای گروه نیاز به آن دارند که بدانند چگونه رهبر و سرگروهی مؤثر و مفید باشند. تصمیم‌گیری نمایند، اعتماد کنند، ارتباط برقرار کنند، مهارت مدیریت بحران را کسب نمایند و انگیزه استفاده از مهارت‌های نهفته را داشته باشند. (جانسون و هالوبک، ۱۹۹۸)

۵- پردازش گروهی: مرحله نهایی استفاده از نظم و ترتیب در گروه‌های تعاون، سازماندهی، یکدست‌سازی یا به عبارت دیگر پردازش گروهی است. زمانی که دانش‌آموزان برای رسیدن به هدف و کسب موفقیت با یکدیگر بحث و مباحثه می‌کنند، برای حفظ و ادامه ارتباط، پردازش گروهی امر ضروری می‌شود. (جانسون و جانسون، ۱۹۹۹)

معلم می‌تواند از خود دانش‌آموزان برای داور مراحل انجام کار و تکلیفشان کمک بگیرند. همچنین آنان را وادار کنند تا مهارت‌های اجتماعی‌اشان را بکار گیرند. بدون پردازش گروهی، گروه‌های تعاون و همکاری تنها گروهی از دانش‌آموزان خواهند بود که در کنار هم کاری را انجام داده‌اند.

پی‌نوشت‌ها:

- Piagetian
- Vygotsky
- Slavin

منبع: مجله تعاون، دوره جدید، مهر ۱۳۸۲، شماره ۱۴۵

مؤسسه پژوهشی تاریخ ادبیات کودکان، نهادی غیردولتی و ناسودبر است. این نهاد در سال ۱۳۷۹ از سوی پژوهشگرانی که در حوزه ادبیات کودکان فعال بودند، پایه گذاشته شد و اکنون با بیش از ده سال پیشینه از فعالیت های گسترده، در سطح ملی و بین المللی به کار خود ادامه می دهد.

دفتر این مؤسسه در تهران است و شیوه همکاری با این نهاد به دو شکل کار رسمی و داوطلبانه است. مؤسسه پژوهشی تاریخ ادبیات کودکان هزینه های سازمانی خود را از راه کمک های مردمی و اجرای پروژه های فرهنگی و انتشاراتی به دست می آورد. چنانچه مؤسسه درآمدی داشته باشد، این درآمد را در راه گسترش هدف های خود هزینه می کند.

پیوندگاه:

koodaki.org	مؤسسه پژوهشی تاریخ ادبیات کودکان	کودکی
iranak.org	ایران کودکی	ایرانک
ketabak.org	پنجره ای به جهان خواندن	کتابک
amoozak.org	آموزش خلاق کودک محور	آموزک
khanak.org	با من بخوان	خوانک
rootak.org	پایگاه ارتباط فرهنگی کودک و نوجوان	روتک
dabire.org	درست بیاموز، تا درست بنویسی	دبیره
koodakar.org	صندوق آموزش و توانمند سازی کودکان کار و محروم	
hodhod.com	گزید هترین کتاب های کودک و نوجوان	کتاب هدهد